

כנגד שתי פעמים שעלה הים

תקציר

הגמרא (ירושלמי, שקלים ו, ג) מצטטת את נבואת יחזקאל (מ"ז, ח): "ויאמר אלי המים האלה יוצאים... אֶל הַיָּמָה הַמוֹצָאִים...". ואומרת הגמרא: "המוצאים זה הים הגדול. ולמה נקרא שמו מוצאים? כנגד שתי פעמים שיצא: אחד – בדור אנוש, ואחד – בדור הפלגה".

הנביא עמוס חוזר פעמיים על הפסוק: "הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ ה' שָׁמוּ" (ה', ח; ט', ו).

במדרש (בראשית רבה כג) נאמר: אמר ר' אלעזר בן מנחם: והלא מקרא מלא הוא, הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ ה' שמו – אתמהא?! כזה שהוא שופך מלמעלן למטון! שתי פעמים כתיב: הקורא למי הים – כנגד שתי פעמים, שעלה הים והציף את העולם.

קוראים אנו, כי הן הגמרא והן המדרש – מתייחסים לשני אירועי הצפה ומביאים כאסמכתא את דברי הנביאים: יחזקאל ועמוס.

המאמר מעלה שתי אפשרויות גאולוגיות להסבר שתי ההצפות: האחת – "מודל ההצפות", והשנייה – "מודל הגל הצונמי":

"מודל הגל הצונמי" הוא המתאים יותר להבנת הגמרא והמדרש ומעלה את התמיהה מדוע לא הוזכר המבול, שהיה כרונולוגית בין ימי-אנוש לבין דור-הפלגה.

לדעתנו, המבול היה אזורי לאזור בבל, וההצפות המוזכרות התרחשו בים התיכון.

מילות מפתח: הצפות-הים; גל צונמי; מבול.

מבוא

במקומות שונים מזכירים חז"ל הצפות כלליות של הים:
 הירושלמי (ירושלמי, שקלים ו, ג) דורש את נבואת יחזקאל (מ"ז, ח): "וויאמר אלי המים האלה יוצאים ... אל הימה המוֹצָאִים":

המוצאים – זה הים הגדול. ולמה נקרא שמו מוֹצָאִים? כנגד שתי פעמים שיצא: אחד – בדור אנוש, ואחד – בדור הפלגה.

רבי לעזר בשם רבי חנינה [אומר]: בראשונה יצא עד קלבריא, ובשניה יצא עד כיפי ברבריא.
 רבי אחא בשם ר' חנינה [אומר]: בראשונה יצא עד כיפי ברבריא, ובשניה – יצא עד עכו ועד יפו.
 {איוב ל"ח, יא}

עד פה תבא ולא תוסיף – עד עכו תבא ולא תוסיף, ופה ישית בגאון גליך – עד יפו אשית גאון גליך.

מדרש בראשית רבה עוסק בעניין – כתגובה על השאלה: מדוע הנביא עמוס חוזר פעמיים במקומות שונים על הפסוק: "הַקּוֹרָא לְמֵי הַיָּם וַיִּשְׁפְּכֶם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ ה' שְׁמוֹ" (ה', ח; ט', ו). המדרש מתייחס לפסוק זה כמתאר הצפה של הים, ואת חזרתו הוא דורש כהישנות המקרה פעמיים (בראשית רבה כג):

אמר ר' אלעזר בן מנחם: והלא מקרא מלא הוא (עמוס ה): הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ ה' שמו

אתמהא?! כזה שהוא שופך מלמעלן למטן.

שתי פעמים כתיב: הקורא למי הים – כנגד שתי פעמים, שעלה הים והציף את העולם. ועד היכן עלה בראשונה, ועד היכן עלה בשנייה?

רבי יודן ורבי אבהו ור"א בשם רבי חנינא:

בראשונה עלה עד עכו ועד יפו, ובשנייה עלה עד כְּפֵי ברבריא.

רבי חנינא ורבי אחא בשם רבי חנינא:

בראשונה – עד כְּפֵי ברבריא. ובשנייה – עד עכו ועד יפו. הדא הוא דכתיב (איוב ל"ח):

וְאָמַר עַד פֶּה תִּבּוֹא וְלֹא תוֹסִיף, וְפֹה יִשִּׁית בְּגֹאוֹן גְּלִיךְ: עַד פֶּה תִּבּוֹא וְלֹא תוֹסִיף – עַד עֲכּוֹ תִּבּוֹא, וְלֹא תוֹסִיף. וְפֹה יִשִּׁית בְּגֹאוֹן גְּלִיךְ – בִּיפוֹ יִשִּׁית בְּגֹאוֹן גְּלִיךְ.

רבי אליעזר בשם רבי חנינא אמר:

בראשונה, עלה עד קלבריא. ובשנייה, עד כְּפֵי ברבריא.

טבלה 1 מציגה את השיטות השונות בתלמוד ובמדרש לתיאור המקומות, שאליהם הגיעה ההצפה הראשונה, אשר התרחשה בדור אנוש, וההצפה השנייה, אשר התרחשה בדור הפלגה. המקור לכל השיטות הוא רבי חנינא, וכל השיטות נאמרו בשמו.

טבלה 1: תיאור ההצפות השונות

המצוטט	הצפה ראשונה	הצפה שנייה
ירושלמי – ר' לעזר	קלבריא	כְּפֵי ברבריא
ירושלמי – ר' אחא	כְּפֵי ברבריא	עכו ויפו
מדרש רבה – ר' יודן, ר' אבהו, ר' אלעזר	עכו ויפו	כְּפֵי ברבריא
מדרש רבה – ר' חנינא, ר' אחא	כְּפֵי ברבריא	עכו ויפו
מדרש רבה – ר' אליעזר	קלבריא	כְּפֵי ברבריא

מהטבלה ניתן לראות, כי ר' לעזר של הירושלמי הוא ר' אליעזר של מדרש רבה; ר' אחא של הירושלמי הוא ר' אחא (+ ר' חנינא) של המדרש. במדרש מובאת שיטה נוספת, שלא מופיעה בירושלמי.

איור 1 – מפת הים התיכון

מסומנים המקומות המופיעים במדרש וכן מיקומם של הרי הגעש אטנה שבסיציליה וסנטוריני שבים האגאי.

המקומות המצויינים מוצגים באיור 1:

קלבריה – מחוז בקצה הדרומי של איטליה על חוף הים התיכון (לאתרוגי אזור זה יצא שם בגלל היותם מהודרים ולא מורכבים, וחסיד-חב"ד משתדלים להשתמש באתרוגי קלבריה).

כפי ברבריא – צוקי-הסלע הגבוהים הבולטים מהיבשה אל הים, שעל חופי הים התיכון שאצל ארץ ברבריא – ארץ מושבם של השבטים הברבריים שהיא צפון-אפריקה, ולכן כפי ברבריא הם לאורך חופיו הדרומיים של הים התיכון.

עכו ויפו – ערי-נמל עתיקות לאורך חופי ישראל. הגמרא (ירושלמי, שקלים ו, ג) דורשת לפי צליל המילים. הביטוי "עד פה" (דומה לעד פה) רומז, כי רק עד עכו תבוא (אתה) הים ולא תוסיף לגאות מעבר לעכו. "ופה ישית בגאון גליך", היינו: עד יפו ישית הקב"ה את גלי הים (מנדלסון, תשס"ו).

למה המדרש מציין גם את עכו וגם של יפו?

ייתכן, כי המדרש מתייחס לשתי פרובינציות חופיות, אשר ביניהן חוצץ הר-הכרמל "וככרמל בים יבוא" (ירמיהו מ"ו, יח).

מסתבר, כי אופן ההצפה התבטא בחדירת מים ממערב דרך מצר גיברלטר, ואז הים הלך ושטף

מזרחה.

המשתמע מהמדרש על-פי הכרוניקה המקראית: לפני חמשת אלפים שנה בערך, בחייו של אנוש בן שת, בן אדם הראשון, שהחל, על-פי המדרש, להפיץ עבודה זרה, ולאחר זמן – בדור הפלגה לפני שלושת אלפים ושמונה מאות שנה בערך – ציווה הקב"ה לים להציף את היבשות לאורך חופי אגן הים התיכון. על-פי המדרשים, שתי הצפות אלה באו כעונש לאדם, ולכן היו חייבות להציף משטחי חיים, אשר בהם חי האדם.

יש לציין, כי לפי סדר האירועים במקרא, הרי בין שתי ההצפות הללו – התרחש גם אירוע המבול, שהיה לאחר ימי אנוש ולפני ימי דור הפלגה. אף-על-פי-כן, אין המדרש מתייחס למבול. בסיכום אנסה להסביר התעלמות זו של המדרש מהמבול.

הבנת יהוסף שווארץ בספרו "פרי תבואה"

יהוסף שווארץ, בעל "תבואות הארץ", בספרו "פרי תבואה" בדבריו על ים המלח – מגיע לעיסוק רחב ומעמיק בנושא הצפות הים התיכון. העניין של יהוסף שווארץ מתחיל בנושא הלכתי של הברכה, הנאמרת על ראיית ים המלח ועל ראיית הים הגדול (עושה מעשה בראשית – לעומת ראיית הים הגדול). הדיון המובא שם מרתק, אך אביא כאן רק את החלק "הגאוגרפי". חשוב לציין, כי הדברים נכתבו לפני 165 שנה:

הכוונה שים האוקיינוס יצא מגבולו ונכנס עד מבוא דרך דשבל"טאר ונתהוו בזה ים שפאניא, ים צרפתי. ובפעם השניה הציף עוד ונתגדל והגיע עד עכו ויפו ונתהוו בזה ים איטאליא (אדריאטיקא) וים יון (ארכיפלאגוס) וים השחור:

ולפי מעט קט שכלי נראה שעל פי הדברים האלה שיצא הים האוקיינוס מגבולו ונעשו על ידי זה ים הגדול (דאס מיטטלא"נדישע) וחלקותיו (שווארצע... רוצה לומר הים האדריאטי, והיווני והשחור) [...] וכן אמרו כל המחקרים הקדמונים והעתים שנראה ברור שבתחילת הבריאה היתה כל היבשה (קאנטיננט) מחובר אזי"א אייר"אפא ואפ"ריקא. ולא היה שום ים מפסיק ומפריד ביניהם (המחקר המודרני קורא ליבשת-על זו פאנגה) כי אם על ידי המבול או בלבולים גדולים (אללגעמיינע אומווא"לצונג ערדבען ארקאנע שטורס) נתהוו ימים אלה. וכמעט פשטות המקרא מורה על ככה שנאמר ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה. ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים. הכונה כל המים נקוו אל הים האוקיינוס ונתרקה על ידי זה היבשה בלא מים.

א. יש לבאר כונת מחלקותם במה הם חולקים ועוד איך אמר ר' אלעזר שבראשונה יצא עד קלבריא (הוא קצה דרומית מזרחית ארץ איטאליא) ושניה עד קפי (=קפי) ברבריא.

ב. הלא אם כבר יצא הים האוקיינוס שהוא ברוח מערבי (=בצד מערב) בפעם ראשון עד קלבריה שהוא ברוח מזרחי כבר עבר דרך קפי ברבריא ואיך יאמר שבשניה יצא עד קפי ברבריא. ונהפוך הוא, בתחילה יצא מעט עד סמך (=עד סמוך) לגבול קפי ברבריא ובשניה הוסיף עוד והגיע עד קלבריא, אך לא שבתחילה הגיע עד למרחקים לקלבריא ובשניה הגיע סמוך וקרוב לו קפי ברבריא שהוא כמעט על שפת ים האוקיינוס (אטטלאנדיש) [=האטלנטי].

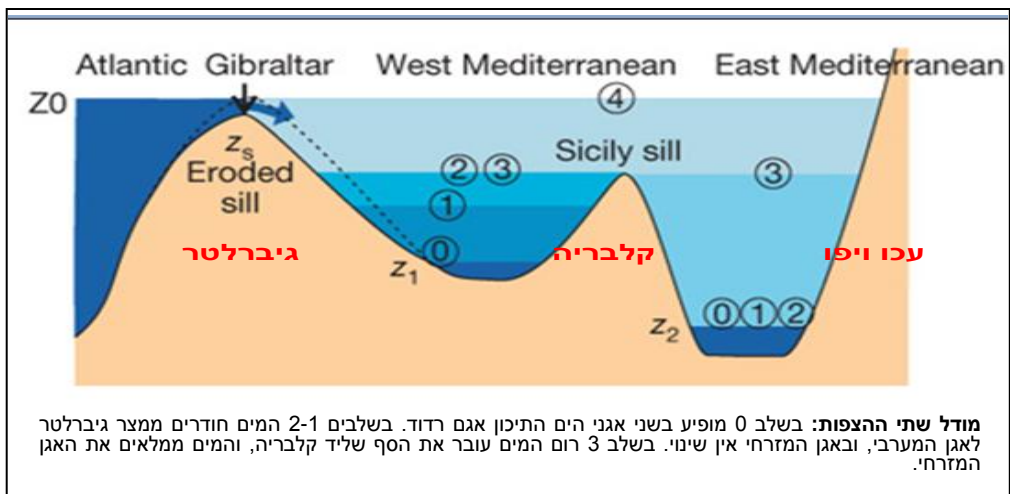
הוא הנקרא מעבר דשבל"טאר (דיא שטראסעפאן גיבל טאר) המחבר [את] ים הגדול עם ים האוקיינוס ומפריד בין שפאניא (=ספרד) ובין ברבריא הסמוכים שם עד מאוד [...] כי כן נקרא עד היום בלשון ערבי (השם גיברלטר הוא, ככל הנראה, קיצור של המילים הערביות: "גיבל אל טאריק").

אולם גרסת מדרש רבה לסדר בראשית סוף פרשת כג – נפלאה בעיני. וזה לשונו (כפי שצוטט לעיל):
 ואם הכונה על ים הגדול ים א"י איך שייך לומר שעלה והציף עד עכו ויפו הלא מקומו שם מיום
 הוסדה ואיך שייך לומר עלה מהיכן עלה:
 אלא ברור בדעתי שהלשון הראשון ר"י ור"א בשם ר"ח בראשונה עלה עד עכו ועד יפו, ובשניה עלה
 עד כְּפִי ברבריא רבי חננה (=חנניה) לשון מיותר ומשובש הוא ויש למחקו, כי המעתיק והסופר
 כתבו בטעות. וכה צריך להיות כמו שהוא באמת בירושלמי הנזכר: ר' אחא בשם ר"ח בראשונה
 עלה עד כְּפִי ברבריא ובשני עד עכו ועד יפו וכו'. ר' אליעזר בשם ר"א: בראשונה עלה עד קלבריא
 ובשניה עד כ"בר (=כְּפִי ברבריא) שנמצא דוקא ב' דעות בדבר: ר"א סבר שהענין מְדַבֵּר מים הגדול
 ים א"י שגם זה היה בתחילת הבריאה ור' אחא סבר שהענין מדבר דוקא בים האיקיונוס, וים זה
 דוקא היה בתחילת הבריאה, אבל ים הגדול נתהוה אח"כ מים האיקיונוס. גם גרסת הילקוט (עמוס
 ה') משובשת ומבולבלת וזה ברור: (שווארץ, 1851).

מדבריו של שווארץ – ברור כי הוא מחפש "היגיון" גאוגרפי להצפות, ובשעה שאינו מוצא היגיון
 זה, הוא משייך זאת לטעות בהבנה או לטעות של המעתיק – כדבריו: לשון מיותר ומשובש הוא,
 ויש למחקו, כי המעתיק והסופר כתבו בטעות.

מודל ההצפות

מודל שתי ההצפות המובא במדרש – מתאים (בחלק מהשיטות) למחקר של גרסיה ועמיתיו
 (Garcia-Castellanos et al., 2009), וזאת, כמובן, בהוצאת גורם הזמן המוחלט והתייחסות
 לזמנים יחסיים בלבד.

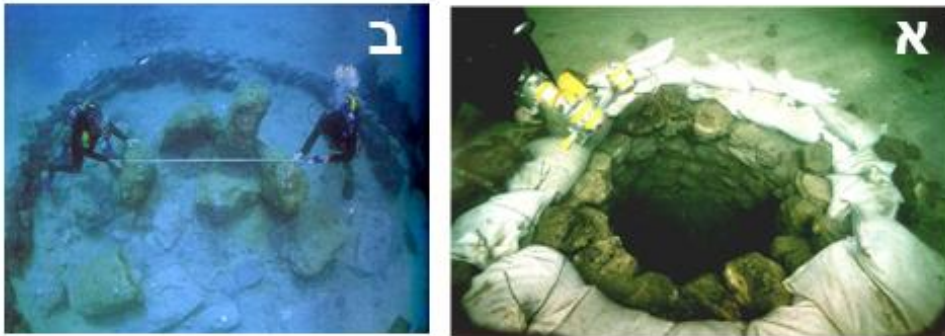

איור 2 – מודל שתי ההצפות, כפי שמוצג על-ידי גרסיה ועמיתיו (Garcia-Castellanos et al., 2009)

המודל המוצג באיור 2 מתאר את השלבים הבאים:

- שלב 1 – הים התיכון כמעט-יבש לחלוטין, ומְפֶלְסו נמוך.
 - שלב 2 – פריצה של מים ממצר גיברלטר ומילוי האגן המערבי של הים התיכון – עד חופי קלבריה שבמדרש.
 - שלב 3 – לאחר מילוי האגן המערבי – עוברים המים את הסף שבין האגן המערבי למזרחי ומתחילה הצפת האגן המזרחי, עד חופי ארץ ישראל שבמדרש.
- ההצפה נגמרת, כאשר מְפֶלְס הים התיכון משתווה למפלס האוקינוס.
- מחקר הארכאולוגיה התת-ימית קיבל תנופה רבה עם השתכללות טכניקות הצלילה והמחקר התת-ימי:

יישובים קדומים לאורך חופי ישראל, שכוסו על-ידי הים – דווחו על-ידי כמה חוקרים. תנופה עיקרית למחקר הכפרים המוצפים – נעשתה בעבודותיו של גלילי (למשל, גלילי וענבר, 1987). גלילי מביא ממצאים של כפר, שנמצא בעומק-הים ליד עתלית. הוא מתעד באר שנחפרה (ראו איור 3א'), מבנים (ראו איור 3ב'), וכן – מספר רב של קברים. ממצאים אלה, שכולם מתקיימים באתרם – נמצאים בעומק מים של כ-10 מ', לכן ברור, כי בזמן אשר בו האדם כבר יושב ישיבת-קבע – הוצף משטח-החיים שלו, ולפיכך יש בהצפות אלה משום "עונש" לאדם.

איור 3 (התמונות צולמו על-ידי ד"ר אהוד גלילי)

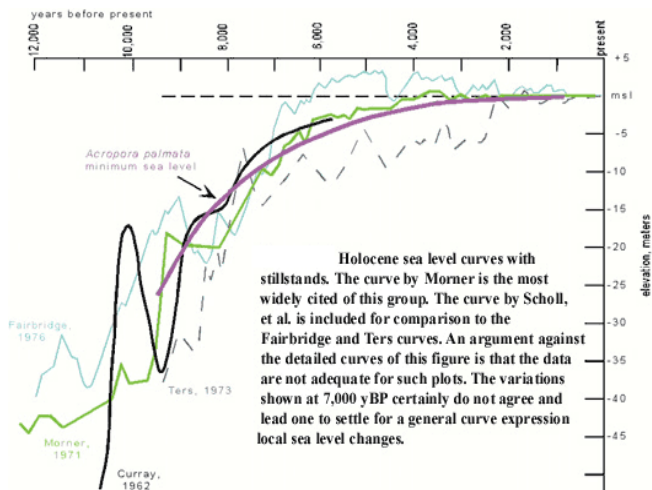
א' – באר המים שנחפרה בכפר המטובע בעתלית, עומק הים במקום כ-10 מטר. הבאר שנחפרה בעתלית היא, כפי הנראה, העתיקה ביותר שנתגלתה בעולם.

ב' – מבנה שנחשף בקרקעית הים.

נותר לפתור עוד את שאלת התזמון:

האם יש עדויות מורפולוגיות או ארכאולוגיות למפלס-ים גבוה יותר בתקופת אנוש (לפני 5000-5500 שנה בערך) ובתקופת דור הפלגה (לפני 3800 שנה בערך). המחקר, העוסק במפלסי-ים קדומים באלפי השנים האחרונות – מקובל מאוד לאחרונה, הן בגלל ניסיון החיזוי של העלייה בגובה פני הים בעתיד הקרוב, והן בגלל התפתחות רבה ביכולת התיארוך ובדיוק התיארוך.

העיסוק ביחסי ים-יבשה הוא מהנושאים הנחקרים ביותר:

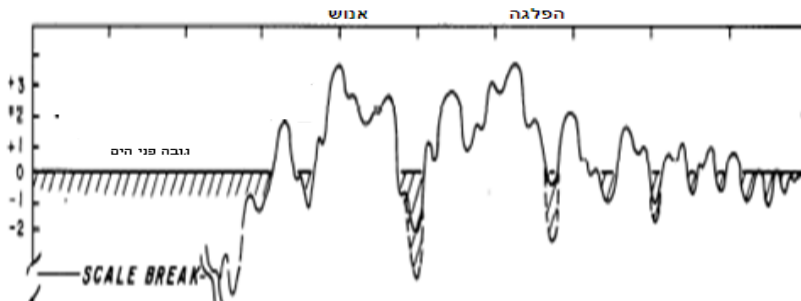

איור 4 – עקומים שונים המתארים את השתנות גובה פני הים בהולוקן. אוחר מתוך http://geology.uprm.edu/Morelock/3_image/holcrv.gif
 העקום המשוטט על-ידי פיירברידג' מפורט באיור 5.

בספרות העולמית פורסמו עקומים רבים, המתארים יחסי ים-יבשה באלפי השנים האחרונות (השוו איור 4).

כמעט לכל תוצאה "רצויה" – ניתן למצוא את המחקר "המתאים" לה. לתוצאה "הרצויה" בהקשר המדרש, המובא כאן מבראשית רבה – ניתן להביא את עקומת השינויים בגובה פני הים, ששורטטה על-ידי אחד מהחוקרים המובילים בתחום – פיירברידג' (ראו איור 5 (הקו העליון באיור 4)). ניתן לראות בבירור, כי בעקום, המוצג על-ידי פיירברידג' (Fairbridge, 1976) – מופיעים שני פרקי זמן, התואמים את המדרש: אחד – בתקופת אנוש, ואחד – בתקופת דור הפלגה, ובהם מפלס הים היה גבוה ב-3 מ' בערך ממפלסו הנוכחי. יש לציין, כי העקום של פיירברידג' הוא קיצוני במפלס הגבוה מכל שאר העקומים המובאים. כיום המחקר אינו תומך במפלסים של + 3 מטר בתקופות היסטוריות. שיעור עלייה/ירידה בגובה פני הים של מטר אחד – משנה את מיקום קו החוף בחופי ישראל בשיעור של עשרות מטרים בודדים. ברור, כי אין זו כוונת המדרש. ייתכן, כי לדורשי-המדרש היו מוקרות "ידיעות" על אירועים קדומים יותר, אשר בהם הים עולה בעשרות מטרים ואף יותר.

שינויים בגובה פני הים, פיירברידג' 1976

איור 5 – עקום השינויים בגובה-פני-הים, כפי שהוצג על-ידי פיירברידג' (Fairbridge, 1976), שבו ניתן לראות שתי הצפות עד לגובה של שלושה מטרים מעל פני הים הנוכחיים: המוקדם מתאים בקרוב לתקופת אנוש, והמאוחר – לתקופת דור הפלגה.

מודל **הצפות** מציג לפנינו את בעיית הזמן, שכן ברור, כי הצפות הים התיכון לא קרו בימי-חייו של האדם המודרני. כמו-כן הצפות לפי המדרש – באו כעונש: עונש הוא אקט, שהאדם "החוטא" צריך לחוות, ולהבין כי הוא נענש. עלייה בגובה פני הים היא תהליך אטי מְפָדֵי שאדם במהלך-חייו הקצרים יחוש את העונש. לדוגמה, גם אם ניקח בחשבון קצב עלייה מהיר מאוד, של ס"מ אחד לשנה, הרי במהלך חייו של האדם הים יעלה כמה עשרות ס"מ, ובקושי יחוש האדם את השינוי, ובוודאי יהיה לו זמן להסתלק מהמקום, ואזי מטרת הענישה לא תקפה.

מודל הגל הצונמי

כדי "להעניש" את האדם – צריך לבוא אירוע שהאדם לא יכול להתכונן אליו ועוצמתו גדולה מאוד. בדורנו קל מאוד להבין זאת, כי זכור לכל אירוע הגל הצונמי, שפגע בחופי האוקיינוס ההודי בשנת 2004 וגרם ליותר מרבע מיליון קרבנות.

מתוך קטלוגים של אירועים טקטוניים, שיצרו גלים צונמיים – אציג בקצרה שני אירועים: אירוע מכל אחד משני המקומות המועדים לכך בים התיכון: הקשת היוונית ודרום איטליה.

מוקד דרום איטליה

לפני 105 שנה בשנת 1908 התרחשה רעידת-אדמה בעוצמה 7.1 בסולם-ריכטר, שמוקדה היה בעיר מסינה שבסיציליה. זמן קצר לאחר הרעידה – תקף גל צונמי את חופי-סיציליה וקלבריה; גובה הגל היה 12 מטרים. מספר הקרבנות באירוע זה – מוערך לפי הערכות מיד לאחר האירוע (ונחשבות כמוגזמות) 200,000 איש בערך.

מוקד הקשת היוונית

בשנת 1303 התרחשה רעידת אדמה ממזרח לאי כרתים שבקשת ההלנית בעוצמה שהוערכה קרוב ל-8 (הרישום על-ידי סיסמוגרפים עדיין לא היה קיים). גל צונמי תקף את כל האיים

שבסביבה. הגל הגיע לאלכסנדריה שבמצרים לאחר 40 דקות ויצר גובה הצפה במצרים בגובה של תשעה מטרים. הערכת הקרבנות היא 4000 איש.

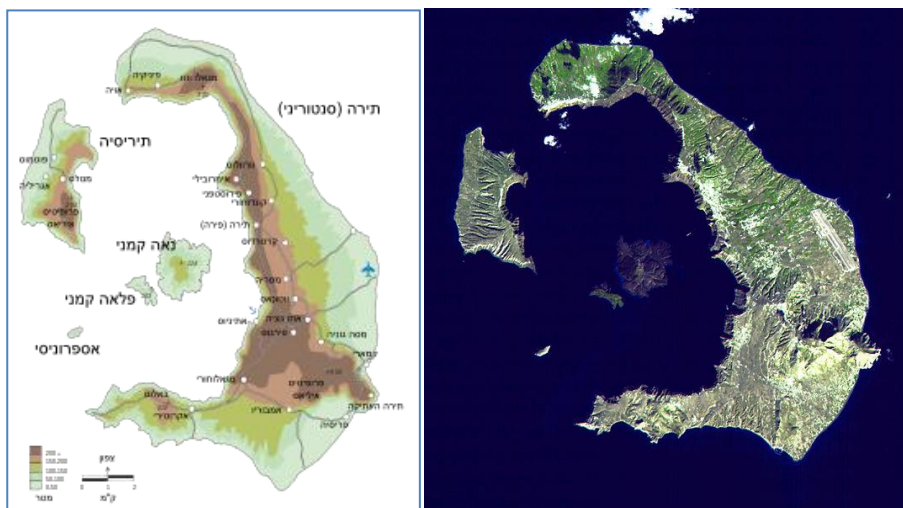
אותם מוקדי-רעידה יצרו גם אירועי מגה-צונמי בים התיכון; שני אירועי מגה-צונמי, שרישומם ניכר בכל מזרח הים התיכון – מתועדים באלפי השנה האחרונות, ובשניהם הגל קשור לפעילות וולקנית יותר מאשר לרעידת-אדמה בלבד.

לפני 7600 שנה בערך נוצר צונמי – עקב גלישת-ענק של האֵטְנָה.

לפני 3600 שנה בערך נוצר צונמי – עקב התפרצות הסנטוריני (הרס התרבות המינואית).

גלישת האטנה בסיציליה גרמה לגל צונמי בגובה של 30 מטר בערך, שהתפשט בכל הים התיכון ופגע בחופי שלוש יבשות (אסיה, אירופה ואפריקה) תוך כמה שעות. הדמיית מחשב משחזרת את האפקט העצום של גלישה זו: האגף המזרחי של ההר גלש למים, ההערכות מְדַבְרוֹת על כ-25 ק"מ מעוקב של סלעים וסחף, שגלשו לתוך הים. הגל הראשון הגיע לחופי ישראל לאחר 3.5 שעות בערך.

ההתפרצות המינואית הייתה אירוע וולקני קטסטרופלי, אחד מהגדולים ביותר מאז יש היסטוריה מתועדת. ההתפרצות הרסה את האי טרה (ראו אי סנטוריני באיור 6). כל יישובי הסביבה (התרבות המינואית) – נכחדו. ההערכות מְדַבְרוֹת על כ-60 ק"מ מעוקב של סלעים וסחף, שגלשו לתוך הים. שחזורים מעריכים, שהיו אפילו גלים עד גובה 60 מטר. המחקר הגאולוגי מצא, כי הר-הגעש התפרץ כמה פעמים, עד שבאירוע "הגדול" – ההר כולו התמוטט, ונתקבלה צורת מכתש (קלדרה) גדול, שנכנס בו הים. הגל הראשון הגיע לישראל לאחר שעה וחצי בערך.

איור 6 – מפה ותצלום לוויין של האי סנטוריני

סיכום

שתי פעמים עלה הים בעונש: בדור-אנוש, שהאדם החל בו לעבוד עבודה זרה, ובדור-הפלגה, אשר בו קרא האדם תיגר על אלוקים. בשני מקרים אלה העניש האל את בני-האדם בעונש, שצריך החוטא לחוש. המיקום הגאוגרפי, שמתמקדים בו האירועים המקראיים, הוא הסובב של מזרח אגן הים התיכון. בסובב זה – מציאות של גלי מכה-צונמי אינם בלתי-אפשריים. במאמר הוצגו שני גלי מכה-צונמי, שהתרחשו בים התיכון ויכולים להתאים למובא במדרש ובתלמוד.

העובדה, כי במדרש מוזכרים שני אירועי הצפה בים התיכון, ואין התייחסות לאירוע המבול, שהיה כרונולוגית בין דור-אנוש לדור-הפלגה – מסייעת לגישה המופיעה בחז"ל ואינה מקבלת את פשוטו של מקרא: "וימח כל היקום אשר על פני האדמה" (בראשית ז', כג), שהמבול היה אוניברסלי. לפי השקפה זו, המבול היה מקומי, כדברי ר' יוחנן (זבחים ק"ג ע"ב), שבארץ ישראל לא היה מבול.

קיימת תפיסה בחז"ל, העולה מפרקי דרבי אליעזר (פרק י"א), כי בבל היא "כל העולם", שכתוב:

שהיו כל הבריות יושבין במקום אחד יראים ממי המבול, ונמרוד היה עליהם מלך, שנאמר ותיה ראשית ממלכתו – בבל (בראשית י', ז).

מוצג גם ניסיון להסביר את ההצפות כעלייה בפני הים. אפשרות זו תיתכן בדוחק רב, ולא נראה לנו, שהמדרש התכוון לה.

מקורות

גליל, א' וענבר, מ' (1987). מחשופי חרסית תת-ימיים בחופי ישראל, שרידים ארכיאולוגיים טבועים ושינויים במפלס הים בחוף הכרמל הצפוני. **אופקים בגאוגרפיה**, 22, 3-34.

מנדלסון, נ"צ (עורך). (תשס"ו). **מסכת שקלים מן תלמוד בבלי** (מהדורת המאור המבואר). בני ברק: מאורות הדף היומי.

שווארץ, י' (תרכ"א). **דברי יוסף** (כרך ג: פרי תבואה: פרדס תשובות), ירושלים תרכ"א.

Fairbridge, R. W. (1976). Effect of Holocene climatic change on some tropical geomorphic processes. **Quaternary Research**, 6, 529-556.

Garcia-Castellanos, D., Estrada, F., Jiménez-Munt, I., Gorini, C., Fernández, M., Vergés, J., & De Vicente, R. (2009). Catastrophic flood of the Mediterranean after the Messinian salinity crisis. **Nature**, 462, 778-781